

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАЙЧИН ТУРСКИ ЕЗИК ЗА ПЪРВИ КЛАС – ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ИЗБИРАЕМА ПОДГОТОВКА

I. I.Общо представяне на учебната програма

Настоящият проект на учебна програма по майчин турски език за I клас - ЗИП е изготвен в съответствие с Рамкови изисквания на МОН за разработване на учебни програми по майчин език от 26.06.2001г.

Учебната програма е съставена за максималния брой часове за задължително избираема подготовка в I клас - 93 учебни часа годишно, определени с Наредба №6/28.05.2001г. за общообразователния минимум по класове, етапи и степени на образование, но може да се реализира и в друг обем.

Часовете се провеждат в 31 учебни седмици по 3 часа, разпределени както следва:

1.Подготвителен етап с продължителност 16 учебни седмици (първи учебен срок), реализиран чрез буквар и учебна тетрадка.

Формиране на комуникативно-речеви компетентности чрез слушане, писане и говорене - 3 часа седмично

2.Основен етап с продължителност 15 учебни седмици (втори учебен срок), реализиран чрез буквар и учебни тетрадки

Четене – 1,5 час седмично

Писане – 1,5 час седмично

Придобитите комуникативни умения и стратегии в часовете по майчин турски език ще подпомагат ученика в учебния процес, ще разширяват както езиковата, така и общата му култура чрез интегрирането на придобитите знания, умения и ценностни ориентации и нагласи.

II. Цели на образователно-възпитателния процес по майчин турски език в I клас

Образователно-възпитателният процес по майчин турски език в I клас е част от общата образователна и възпитателна програма в начален етап на основната образователна степен и има за цел:

- Да формира у учениците начални комуникативно-речеви умения за слушане, говорене, правилно и изразително четене, грамотно и четливо писане;
- Да формира начални умения за възприемане, осмисляне и интерпретация с помощта на учителя на кратки по обем и достъпни като съдържание литературни произведения;

- Да способства за овладяване на емпирично равнище на начални знания за строежа на езика, знания за езиковите и речевите единици, за прилагане на определени правоговорни, правописни и граматически норми в речевата практика на първокласниците;
- Чрез осъществяване на междупредметни връзки да подпомага по-успешното усвояване на български език в първи клас от учениците билингви, чийто майчин език е турски.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО ТУРСКИ ЕЗИК В ПЪРВИ КЛАС И УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

III. Очаквани резултати		IV. Учебно съдържание /теми, понятия, контекст и дейности, междупредметни връзки/				
Колона 1	колона 2	колона 3	колона 4	колона 5	колона 6	
Ядра на учебно съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по по теми	Основни понятия	нови	Контекст и дейности	Възможности за междупредметни връзки
I. ОГРАМОТЯВАНЕ						
II. ПОДГОТВИТЕЛЕН ЕТАП						
Я Д Р О С Л У Ш А Н Е	Ученикът умее да изслушва участниците в разговор и да се включва уместно в диалог.	Ученикът: - може да изслушва внимателно и търпеливо събеседниците си и да изразява собственото си мнение; - умее да се отнася с уважение към мнението на другите и го коментира коректно.			На учениците се дава възможност да: - се ориентират в комуникативната ситуация; - участват в диалог; - работят в група; - участват в ролеви игри. На учениците се дава възможност да: - преразказват кратки приказки и разкази.	
	Ученикът слуша съсредоточено и възприема несложни текстове на турски език.	Ученикът: - може да слуша съсредоточено и осмисля последователността на епизодите в несложни текстове на майчиния си език.				

<p>Я Д Р О</p> <p>Г</p> <p>О</p> <p>В</p> <p>О</p> <p>Р</p> <p>Е</p> <p>Н</p> <p>Е</p>	<p>Ученикът задава и отговаря на въпроси по зададена тема.</p> <p>Ученикът интерпретира художествени текстове за деца.</p> <p>Ученикът разказва свързано, предава чута история и коментира смисъла на чутото или прочетеното, прави описание на наблюдаваното.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да поставя въпроси и да отговаря на въпроси по конкретна тема. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да рецитира стихотворение, отгатва и задава гатанка, възпроизвежда броилка, преразказва приказка; - може да изпълнява песни. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умее да предава със собствени думи реални или въображаеми случки в свързан текст; - създава разказ по картина; - може да прави описание на хора, предмети и животни. 	<p>разговор konuşma въпрос soru отговор yanıt изречение tümce</p> <p>текст metin приказка masal стихотворение şiir стих dize куплет dörtlük (kita) гатанка bilmese броилка sayışma</p> <p>картина tablo</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - участват в кратки ситуативни диалози. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - рецитират; - задават и отгатват гатанки - пеят песни - преразказват приказки. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - споделят чута или преживяна история; - създават кратък устен текст по картина; - правят несложно описание на хора, предмети и животни. 	<p>Български език и л-ра (трансформира кратки текстове на български език)</p>
<p>Я Д Р О</p> <p>П И С А Н</p>	<p>Ученикът си служи с основните езикови единици при устни форми на общуване.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да разграничава на емпирично равнище съобщително и въпросително изречение. 	<p>съобщително изречение anlatım tümcesi въпросително изречение</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съставят съобщителни и въпросителни изречения. 	

<p>Е</p>	<p>Ученикът изписва правилно елементите на буквите и координира движенията на пишещата ръка.</p> <p>Ученикът моделира структурата на изречение и дума.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да координира движенията на пишещата ръка чрез рисуване, оцветяване, зашриховане; - може да изписва елементи и комбинация от елементи на буквите; - умее да изписва елементи, характерни само за турските букви – d, f, l, i, s, t, v. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да моделира словесния състав на изречението; - може да прави звуков анализ и модел на дума. 	<p>soru tümcesi</p> <p>дума sözcük сричка hece звук ses съгласен звук ünsüz (sessiz) гласен звук ünlü (sesli)</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - рисуват елементи на букви; - изписват елементи на букви; - рисуват предмети, в които се съдържат тези букви. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правят словесен модел на изречение; - правят звуков модел на дума. 	<p>Изобразително изкуство (оцветяване, илюстриране, рисуване)</p> <p>Български език и л-ра Математика (определяне броя на звуковете, моделиране на изречения, модел на думи)</p>
-----------------	--	---	---	--	--

II. ОСНОВЕН ЕТАП – НАЧАЛНО ОГРАМОТЯВАНЕ

<p>Я Д Р О</p> <p>С Л У Ш А Н Е</p>	<p>Ученикът познава в практически план звуковете в турски език.</p> <p>Ученикът си служи с основните езикови единици на книжовната турска реч и придобива елементарни знания за езика като система.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - произнася правилно звуковете на книжовната турска реч. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да назовава имената и реда на буквите от турската азбука - умее да разграничава звук и буква; - може да разграничава гласни и съгласни звукове; 	<p>азбука alfabe (abecce) буква harf</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - назовават буквите в последователен ред. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - изговарят правилно буквите от турската азбука; - разграничават 	<p>Български език и л-ра (съпоставят звукове и букви в двата езика)</p> <p>Изобразително изкуство (оцветяват, зашриховат)</p> <p>Български език (съпоставят</p>
---	---	---	--	---	---

		<ul style="list-style-type: none"> - умее да прави звуков анализ на думи; - разграничава срички с и без ударение; - може да използва правилно някои основни препинателни знаци. 	ударение vurgu	<p>звукове и букви, гласни и съгласни;</p> <ul style="list-style-type: none"> - моделират звуковия състав на думата - ;разделят думите на срички; - поставят правилно точка и въпросителен знак в края на изречението. 	съобщително и въпросително изречение в български език и турски език)
<p>Я Д Р О</p> <p>Г О В О Р Е Н Е</p>	Ученикът разказва свързано, описва, задава въпроси, дава отговори, обяснява, използвайки езикови средства, характерни за ситуацията на общуване и участниците в нея, темата, целта и условията и извлича информация за съдържанието на текста.	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да участва в беседа по съдържанието на литературната творба; - може да съставя устен разказ по картина или серия от картини; - може да съставя съчинение по наблюдавана случка; - може да преразказва изучена приказка или епизод от нея; - може да си служи с подходящи изрази от речевия етикет за поздрав, сбогуване, молба, запознанство и др.; - може да изрази отношение към темата на разговора или към прочетен от учителя текст. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - задават и отговарят на въпроси, свързани със съдържанието на литературното произведение; - правят кратко описание на лични вещи, на любими животни; - разказват за наблюдавана случка; - правят устен преразказ на приказка или на епизод от 	<p>Български език и литература</p> <p>Изобразително изкуство</p>

				<p>нея;</p> <ul style="list-style-type: none"> - използват различни синтактични конструкции, подходящи за речевата ситуация; - извличат информация и изразяват собствено мнение. 	
<p>Я</p> <p>Д</p> <p>Р</p> <p>О</p> <p>Ч</p> <p>Е</p> <p>Т</p> <p>Е</p> <p>Н</p> <p>Е</p>	<p>Ученикът познава на инструментално равнище буквите в турски език.</p> <p>Ученикът чете на глас гладко срички с подходяща интонация, като спазва ударенията и паузите.</p> <p>Ученикът разбира смисъла на прочетеното, съпреживява и интерпретира художественото произведение.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да назовава имената на буквите в турски език. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да чете срички с ориентация към гласния звук; - може да слива сричките в думи; - може да чете с помощта на учителя кратък текст. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умее да коментира съдържанието на текста; - може да назове началото, развитието и края на случката; - може да разграничи в практически план различни по жанр произведения. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - изговарят имената на буквите. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - четат срички и думи; - четат кратък текст. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правят кратък коментар на прочетеното; - разпознават приказка, разказ, стихотворение, гатанка, броилка. 	<p>Български език и литература (трансфер на знания)</p>

<p>Я Д Р О</p> <p>П И С А Н Е</p>	<p>Ученикът си служи с основните езикови единици при писмено общуване.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да изписва графически правилно буквите на турски език; - може да прави съпоставка по отношение на съответствието между звукове и букви в турски и български език; - може да пише четливо и правилно под диктовка букви, срички, думи и изречения; - може да преписва кратък текст; - може да си служи уместно с главни букви; - може да оформя правилно началото и края на съобщително и въпросително изречение. 	<p>печатни букви basma harfler ръкописни букви el yazısı harfleri малки и главни печатни и ръкописни букви küçük ve büyük basma ve el yazısı harfleri диктовка dikte</p> <p>препис korya</p> <p>точка nokta въпросителен знак soru işareti</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пишат печатните и ръкописни-те букви; - съпоставят звукове и букви в двата езика; - пишат под диктовка; - преписват кратки текстове; - използва уместно главни букви ; - поставят правилно точка и въпросителен знак в края на изречението. 	
---	--	---	--	---	--

V.Общи и специфични методи за оценяване постиженията на ученика по майчин турски език в I клас

При оценяването на учениците по майчин турски език в I клас в ЗИП не се поставят цифрови оценки. Оценяването на учениците следва да се извършва вербално - "добре", "много добре", "отлично", "браво" и е винаги позитивно.

Оценяването на знанията и уменията по майчин турски език в първи клас се извършва под формата на наблюдение на успехите и трудностите на всеки отделен ученик. В този клас то има формиращ характер, т.е. учителят анализира срещаните трудности и грешки с цел преодоляването им съвместно с ученика. В този смисъл всеки успех се насърчава и се помага успехите и грешките да се възприемат като процеси, които са изцяло под контрол на ученика и зависят единствено от неговите усилия. Учителят оценява уменията на първокласниците:

- през подготовителния етап - чрез наблюдение на речевите им изяви (включването в диалогични и монологични форми на общуване, подбор на подходящи езикови средства в зависимост от комуникативната цел, използване на етикетни формули, умения да изслушва останалите участници в общуването);
- през основния етап - чрез наблюдение, препис, диктовка, задачи за съставяне на кратки текстове в устна и писмена форма, задачи за четене на различен четивен материал, задачи за устен преразказ, задачи за устен разказ по картина или серия от картини.
- Оценяването през основния етап има за цел да установи чрез гореизброените методи и форми равнището на четивната техника, техниката на писане и комуникативната компетентност на учениците. Оценяването на резултатите от обучението по майчин турски език ЗИП се включва в годишна словесна оценка, обща за всички учебни предмети, изучавани в първи клас.

VI. Методически указания за прилагане на програмата по майчин турски език (ЗИП) в първи клас

При прилагане на учебната програма по майчин турски език (ЗИП) в първи клас следва да се спазват следните изисквания:

- Водещ подход в обучението по майчин турски език в първи клас е комуникативният. Усвояването на езика по същество е усвояване на четирите основни за езиково обучение комуникативни умения: слушане, говорене, четене, писане.
- През подготовителния етап обучението протича на функционално - комуникативна основа и цели изграждането на един минимум от начални знания и умения, чрез които да се улесни процесът на съзнателно овладяване на майчиния турски език на по-късен етап. По време на този етап се формират умения за разбиране при слушане, умения за говорене (чрез задаване и отговаряне на въпроси, включване в дидактични игри, рецитиране, пеене, преразказ на кратък художествен текст, съставяне на устен разказ по картина); умения за писане (чрез изписване елементи на букви, координация движенията на пишещата ръка, моделиране на словесния състав на изречението, чрез звуков анализ и модел на дума). Времетраенето на подготовителния етап е изкуствено удължен предвид факта, че за учениците с майчин турски език през този период се осъществява процес на ограмотяване по български език.
- Обучението по майчин турски език през подготовителния етап се осъществява чрез илюстративен материал в буквар и учебна тетрадка.
- Основният етап се реализира чрез буквар и учебна тетрадка, които съдържат печатни и ръкописни шрифтове на турската азбука, модели на изречения, звукови модели на думи, упражнения за разпознаване на буквите, кратки текстове, илюстрирани с материал, съответстващ на учебното съдържание.
- Ограмотяването се изгражда на основата на звуковия аналитико-синтетичен метод. Звуковете и техните букви следва да се изучават в посочената последователност:
гласни - **a, e, ı, i, o, ö, u, ü**;
сонорни съгласни - **m, n, l, r** и глайда **y**;
съгласни - **b, p, v, f, d, t, z, s, j, ş, g, k, c, ç, h, g**
- Четенето и писането се овладяват синхронно. Редът за овладяване на звуковете обуславя реда на изучаване на ръкописните букви. При запознаване на учениците с еднаквите букви в български и турски език е наложително да се прави съпоставка по отношение на съответствието между звукове и букви в български и турски език.
При усвояване на буквите от турската азбука е нужно да се има предвид следното:
– усвояването на фонемите предхожда усвояването на графемите;

- първо се разпознават печатните букви, а след това техните ръкописни варианти;
- четенето предхожда запознаването с ръкописния вид на буквите и писането им;
- учителят демонстрира на дъската изписването на всяка буква;
- четат се само предварително устно усвоени думи и изречения, и текстовете, включващи такива думи;
- пишат се само вече учени отделни думи и изречения и текстовете, включващи такива думи.

Сравнителното наблюдаване и разглеждане на някои прости езикови явления в двата езика прави учениците по-чувствителни и подготвени за срещата с граматическите явления в български език;

Текстовете за четене и слушане са кратки, разнообразни и занимателни. Те съответстват на интелектуалните възможности и интереси на децата и представят езика на живата реч. За целта са подходящи традиционни и познати от турския и българския фолклор приказки, песни, стихове, броилки, гатанки.

В първи клас се усвояват на емпирично равнище определени езикови знания и умения на основата на стимулирано желание за изучаване на майчиния език. В центъра на обучението е не езикът, а детето-първокласник и неговите интереси.

Авторски колектив:

Председател: Фикрие Мехмед – ст. експерт по майчин език в РИО, гр. Шумен

Членове: 1. доц. д-р Нели Иванова – СУ “Св. Климент Охридски”

2. Бюлент Кърджалъ – асистент в ШУ “Епископ Константин Преславски”

3. Иван Иванов – ст. експерт по начално образование в РИО, гр. Шумен

4. Гюнел Фадли – учител в III ОУ “Димитър Благоев”, гр. Шумен